

## ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

### ИННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПРИ ПЕРЕХОДІ З МОЛОДШОЇ В СЕРЕДНЮ ШКОЛУ



*Кожедуб Тетяна*

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

#### Аннотация

В статье рассматривается значение теоретической подготовки в сфере физической культуры, как необходимой составляющей формирования личной культуры школьника. Нами предложено использование интерактивных методов обучения для повышения интереса детей к занятиям физической культурой. Представлены результаты научных исследований специалистов, которые занимались проблемой теоретической подготовки школьников различных возрастных групп. Их анализ показывает необходимость научной разработки инновационных подходов по формированию теоретических знаний, которые способствуют повышению интереса учеников при переходе с младшей школы в среднюю к занятиям физической культурой и спортом. Одним из таких подходов является использование интерактивных методов обучения в процессе урока физической культуры для повышения уровня теоретической подготовки школьников.

**Ключевые слова:** инновационные подходы, теоретические знания, урок физической культуры, школьники.

#### Annotation

The article describes the innovative approaches to building of theoretical knowledge for pupils. We have offered the usage of active learning methods to increase children's interest in physical training classes. The results of scientific researches of specialists who deal with the formation of pupils' theoretical knowledge of different age groups. Their analysis shows the need of innovative approaches development the formation of theoretical knowledge that increase pupils' interest in physical training and sports classes. One such approaches is the use of active learning methods in during Physical Culture lessons to raise the level of theoretical training of pupils.

**Key words:** innovative approaches, theoretical knowledge, physical education, school.

#### Постановка проблеми та аналіз останніх публікацій.

У сучасних соціально-економічних умовах зростає необхідність використання можливостей системи фізкультурної освіти дітей і молоді з метою підготовки їх до самостійного життя. Перегляд шкільних програм з предмету "Фізична культура" у структурі сучасної середньої освіти вимагає випереджальної розробки прогресивних і методично виправданих концепцій, педагогічних технологій, які мають за мету підвищення теоретичної підготовки в галузі фізичної культури і спорту з метою підвищення духовного, соціального та фізичного здоров'я школярів [1, 6, 10, 13].

Теоретична підготовка в галузі фізичної культури і спорту покликана виконувати роль найважливішого чинника, що забезпечує повноцінне життя, досить повне розкриття найрізноманітніших задатків і здібностей, досягнення майстерності в будь-якому вигляді професійної діяльності. Така роль, безсумнівно, зводить ці знання в ранг однієї з фундаментальних основ загальної середньої освіти [5].

За останні роки, процесу формування теоретичних знань приділялась значна увага науковців. Так, підвищенню ефективності формування знань з фізичної культури учнів молодшої школи присвячено праці Москаленко



Н.В [10,11], де представлено новий підхід до формування теоретичних знань у поєднанні з руховою діяльністю в системі інтегрованих уроків фізичної культури, на основі розвитку творчої активності особистості. Гончарова Н.М. [6], присвятила дослідження формуванню теоретичних знань молодших школярів на основі використання комп'ютерних технологій.

О. Д. Дубогай [8] зазначає, що цілеспрямоване формування знань повинно здійснюватися через розвиток в учнів творчої активності через інтегровану діяльність, яка включає в себе і пізнання, і спілкування, і гру, і посильну працю.

В роботі Солопчука Д. [14] розкривається новий підхід для забезпечення загальної освіти дітей підліткового віку, для створення у школярів цілісного уявлення про загальну фізичну культуру людини. Кінденко В. [9] запропонувала для учнів середніх класів дві категорії знань, нормативно - профілактичні і контрольно-оцінні з предмету «Фізична культура».

Долбишева Н. Г. [7], розглядала проблему формування загальних та спеціальних знань учнів старшої школи, про фізичне здоров'я на теоретичному, методичному й практичному рівнях з питань контролю за фізичним здоров'ям і власної організації рухової активності в системі самостійних занять традиційними і нетрадиційними видами фізичних вправ.

Високий рівень теоретичної підготовки, яка є передумовою виховання потреби у заняттях фізичними вправами, сприяє якісному оволодінню руховими навичками, формуванню потреби до фізичного вдосконалення, усвідомленого ставлення до свого здоров'я [2, 15].

Аналіз спеціальної літератури дає підстави стверджувати, що теоретична підготовка учнів у галузі фізичної культури і спорту

учнів загальноосвітніх шкіл має велике значення. Але на нинішньому етапі існують проблеми в плануванні, організації та методиці викладання теоретичного матеріалу в системі уроків фізичної культури, тому дана проблема є актуальною [3, 4].

Таким чином, значної уваги набуває проблема пошуку інноваційних технологій теоретичної підготовки з фізичного виховання, які сприяють свідомому ставленню школярів до занять фізичною культурою і спортом.

Дослідження виконано згідно державної бюджетної науково-дослідної теми Міністерства освіти і науки України «Науково-теоретичні основи інноваційних технологій фізичного виховання різних груп населення» (номер державної реєстрації 0113U001406) на 2012-2015 рр., яка виконується в Дніпропетровському державному інституті фізичної культури і спорту.

**Мета:** науково обґрунтувати і розробити інноваційні технології теоретичної підготовки з фізичного виховання учнів при переході з молодшої до середньої школи, які сприяють формуванню стійкого інтересу до занять фізичною культурою і спортом.

**Методи дослідження.** Аналіз науково-методичної літератури.

**Результати дослідження та їх обговорення.** Успішність формування фізичної культури особистості школяра багато в чому залежить від того, яким рівнем теоретичної підготовки з фізичного виховання він володіє.

Практика роботи загальноосвітніх навчальних закладів свідчить про те, що процес теоретичної підготовки учнів з фізичного виховання практично не реалізується.

Головною причиною такого положення є те, що на заняттях з фізичної культури практично немає часу для засвоєння теоретичних знань, а підручники і навчальні посібники передбачають

використання репродуктивного методу засвоєння теоретичних знань.

Теоретична підготовка потрібна як для набуття школярами знань, так і для формування інтересу до занять фізичними вправами.

Ми вважаємо, що традиційна система фізичного виховання потребує вдосконалення. У світлі вищезазначеного виникає необхідність розробки технологій фізичного виховання, які б задовольняли інтереси та потреби школярів, були спрямовані на вдосконалення параметрів фізичного розвитку, підвищення рівня здоров'я та фізичної підготовленості, а також обумовлювали належний рівень теоретичної підготовки з фізичного виховання.

Згідно з вимогами навчальної програми з фізичного виховання в школі учні, разом з опануванням рухових вмінь та навичок, повинні засвоїти розділ «Основи знань», який містить певний обсяг теоретичних відомостей.

Перехід з початкової школи в середню завжди вважався одним з найбільш складних періодів у шкільному житті дитини і проблемних для педагогів, адміністрації та батьків. З особливою гостротою це виявляється в 5-му класі. Традиційно питанню адаптації учнів до нових умов і факторів отримання загальної освіти приділяється багато уваги в кожній школі. Але незважаючи на масові зусилля і вчителів і батьків щороку приносять проблеми, пов'язані зі зниженням успішності і дисципліни, конфлікти між учителями та учнями, школою і батьками, підвищена тривожність, неврози дітей та інше. Вчителі не завжди помічають приховане прагнення учня йти на зустріч з ними, не можуть скласти реальне уявлення про своїх учнів. Більшість педагогів вважають, що вони знають вікові особливості даної категорії дітей та дотримуються стандартних поглядів, забуваючи, що кож-



на дитина індивідуальна завжди, а в цей період свого розвитку – особливо. У свою чергу батьки в цій ситуації займають одну з крайніх і програтських позицій (або тотальний контроль, чи потурання), посилюють напруженість у відносинах з дитиною, придушуючи його спонтанне прагнення до взаєморозуміння і співробітництва. Причина подібного становища досить добре досліджена у вітчизняній та зарубіжній педагогіці та психології.

Рубіж 4-5 класів характеризується значним зниженням навчальної мотивації. На тлі формування нового пізнавального ставлення до дійсності, спостерігається негативне ставлення до школи в цілому, конфлікти з вчителями, зниження успішності.

При розробці інноваційних технологій теоретичної підготовки школярів в процесі фізичного виховання основна увага була приділена декільком аспектам: урахуванню мотиваційних пріоритетів школярів; інтересу до визначених видів рухової активності, що підвищують емоційний стан; гармонійній збалансованості різних видів рухової активності, особливостям психофізичного розвитку.

Окрім того, технології включають в себе реалізацію педагогічних умов, спрямованих на оптимізацію процесу фізичного виховання (рис. 1.).

В основу інноваційних технологій теоретичної підготовки школярів в процесі фізичного виховання покладені інформаційні

та практичні підходи до формування в учнів стійкої мотивації щодо збереження свого здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості; гармонійний розвиток природних здібностей та психічних якостей; використання засобів фізичного виховання в організації здорового способу життя.

В основу розроблених інноваційних технологій теоретичної підготовки школярів були покладені принципи гуманістичної педагогіки і психології, найважливішими з яких є: посилення уваги до особистості кожної людини як до найвищої соціальної цінності; перетворення школяра з об'єкта соціально-педагогічного впливу педагога на суб'єкта активної творчої діяльності на основі розвитку внутрішніх мотивів до самовдосконалення і самовизначення, здатності до інтелектуальної та критичної діяльності; демократизації у відносинах школярів; індивідуалізація на основі отримання та обліку достовірної інформації про стан здоров'я школярів, рівень їх фізичної підготовленості, формування орієнтацій на різнобічний і гармонійний розвиток та ін.

З використанням інноваційних педагогічних технологій змінюються завдання педагога. Мета вчителя – викликати інтерес, розкрити можливості, організувати спільну пізнавальну, творчу діяльність школярів. Учні приймають активну участь на уроці. Педагог стає співучасником навчально-виховного процесу, побудованого на діалозі між ним та

школярем за активної суб'єктної позиції останнього.

Інноваційні технології теоретичної підготовки учнів 5-х класів включали: використання інтерактивних методів навчання; визначення способів взаємодії учасників навчального процесу; використання інформаційно-технічних засобів та системи контролю.

Використання на уроках фізичного виховання різних інтерактивних методів забезпечує позитивну мотивацію на здобуття знань з предмета фізична культура, дає відчуття потреби в самоосвіті, формує стійкий інтерес до матеріалу, що вивчається, сприяє розвитку творчої особистості.

Проведення уроків з використанням інтерактивних методів дають змогу учням полегшити процес теоретичної підготовки; аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу.

Теми теоретичних занять відповідали існуючій навчальній програмі з предмету «Фізична культура» для 5-9 класів.

Розробка уроків з використанням інтерактивних методів починається з чіткого визначення завдань:

- збереження та покращення фізичного стану дитини;
- забезпечення оптимізації навчально-виховного процесу із застосуванням елементів інноваційних методів навчання та здійснення міжпредметних зв'язків;
- забезпечення освітньої, виховної, оздоровчої, розвивальної

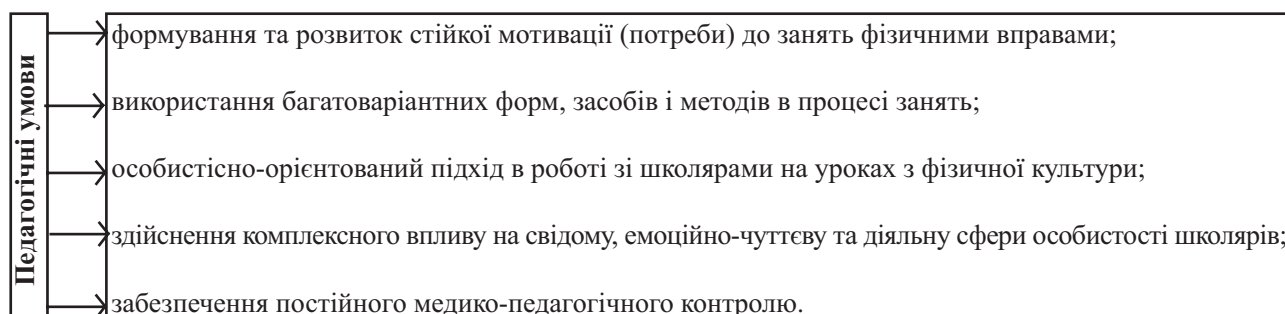


Рис.1. Педагогічні умови оптимізації процесу фізичного виховання.



спрямованості навчального процесу;

- розвиток творчих здібностей учнів;
- активізація мислення дітей;
- формування в учнів умінь і навичок самостійно займатися фізичними вправами;
- розвиток пізнавальних інтересів;
- виконання вимог державної програми щодо засвоєння теоретичного матеріалу з предмету "Фізична культура".

Реалізація застосування інтерактивних методів здійснювалась у формі уроку-тренінгу.

Уроки проходили за чітко визначеною структурою тренінгу, яка представлена на рисунку 2.

Зміст кожної частини уроку включав:

I. Вступна частина включала: знайомство школярів, визначення очікувань від уроку, встановлення правил роботи на тренінгу.

Вступна частина тренінгу передбачає вирішення таких завдань:

- сприяння створенню доброзичливої і продуктивної атмосфери (самопрезентації чи взаємопрезентації школярів);
- зворотній зв'язок (оцінка рівня засвоєння матеріалу попереднього заняття). Зазвичай це відбувається у формі опитування (що найбільше запам'яталося чи сподобалося на минулому уроці-тренінгу);

- актуалізація теми поточного тренінгу і виявлення очікувань;

- підтримання демократичної дисципліни у формі прийняття, уточнення або повторення правил групи.

II. Основна частина включала:

- теоретична частина: міні-лекції, інформаційні повідомлення, презентації, мозковий штурм, запитання і відповіді;
- практична частина включала: рольові ігри, роботу в групах, аналіз історій, руханки.

Основна частина тренінгу включає кілька тематичних завдань у поєднанні з вправами на зняття м'язового і психологічного напруження. Основна частина включає теоретичний і практичний блоки. Однак цей поділ є досить умовним. Адже знання (як і уміння та навички) на тренінгу здобуваються у процесі виконання практичних завдань (міні-лекції у формі бесіди, презентації, взаємонавчання, робота в групах).

IV. Заключна частина включала: зворотній зв'язок зі школярами, релаксація, завершення тренінгу.

Заключна частина тренінгу охоплює:

- підведення підсумків;
- отримання зворотного зв'язку за тематикою поточного уроку;
- релаксацію і процедури завершення уроку.

Проведення уроків у формі тренінгу передбачає взаємодію всіх учасників процесу.

Педагогічна взаємодія в процесі фізичного виховання школярів передбачає використання засобів, форм, методів навчання з урахуванням їх індивідуально-типологічних і особистісних особливостей і являє собою такий вид пізнавальної та рухової активності, в процесі якої школярі не тільки засвоюють певний обсяг теоретичних знань і практичних умінь, а й розкривають механізми самоактуалізації «особистості школяра» [15].

Значне місце в системі теоретичної підготовки оволодіння теоретичними знаннями, практичними вміннями та навиками є система контролю. Нами передбачалось проведення контрольного уроку з використанням інтерактивних методів в кінці кожного модуля. Також в ході експерименту аналізувалась активність дітей в практичній діяльності.

Контроль проходив за такими показниками:

1. Рівень інформованості та активності учня на уроці,
2. Перевірка теоретичних знань за модулями з використанням контрольних теоретичних тестів.
3. Активність дітей в практичній діяльності.
4. Рівень розвитку рухових якостей, вмінь та навичок.

Отже, процес теоретичної підготовки з фізичного виховання учнів при переході з молодшої школи в середню повинен охоплювати

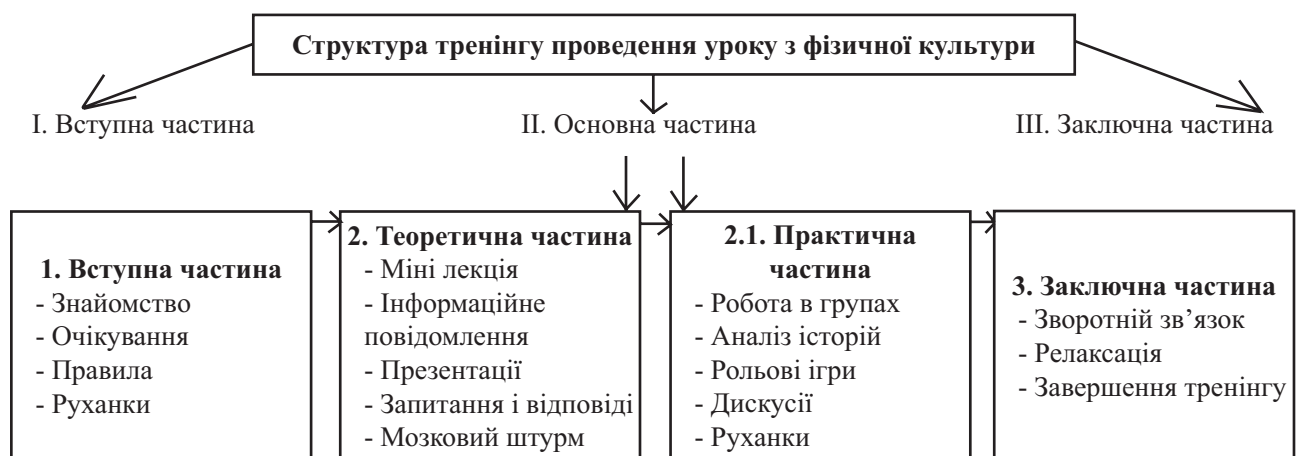


Рис.2. Структура тренінгу проведення уроку з фізичної культури



## Висновки

З метою теоретичної підготовки учнів з фізичного виховання були запропоновані інноваційні технології, які включали: використання інтерактивних методів навчання; визначення способів взаємодії учасників навчального процесу; використання інформаційно-технічних засобів та системи контролю. Основними завданнями розробки технології є формування стійкої мотивації до занять фізичними вправами; використання багатоваріантних форм, засобів та методів в процесі занять, здійснення комплексного впливу на свідому, емоційно-чуттєву та діяльну сфери особистості; використання широкого комплексу вправ; забезпечення постійного медико-педагогічного контролю. Особлива увага була приділена теоретичній підготовці з фізичного виховання учнів при переході з молодшої в середню школи на основі використання інтерактивних методів навчання.

## Література:

1. Андреева О. В. Теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності різних груп населення : дис... д-ра наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02 / Андреева Олена Валеріївна: Національний ун-т фізичного виховання і спорту України. – К., 2014. – 455 с.
2. Арефьев В. Г. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту) : [навчальний посібник] / В. Г. Ареф'єв, Г. А. Єдинак. – Кам'янець-Подільський : Абетка НОВА, 2001. – 384с.
3. Барановская Д. И. Роль физкультурных знаний в формировании мотивации к занятиям физической культурой у студенческой молодежи / Д. И. Барановская, В. И. Врублевская / Актуальные проблемы оздоровительной физической культуры и спорта на современном этапе: Материалы VIII Междунар. науч. сессии по итогам НИР за 2004 г. "Научное обоснование физ. воспитания, спортивной тренировки и подготовки кадров по физической культуре" [Под ред. В.Н. Кряжа]. – Минск: БГУФК, 2005. – С. 13–16.
4. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5-11-х класів. : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Галина Миколаївна Безверхня. – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, 2004 – 258 арк. — Бібліогр.: арк. 225-244.
5. Васьюк Ю. В. Добір і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти в загальноосвітній школі / Ю.В.Васьюк. – Х. : ХОІ-УВ, 1997. – 199 с.
6. Гончарова Н. М. Автоматизовані системи контролю фізичного стану дітей молодшого шкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис.. к.фіз.вих.: 24.00.02/ Н. М. Гончарова. – НУФВСУ, 2009. – 20 с.
7. Долбишева Н. Г. Теоретико-методичні основи формування знань про фізичне здоров'я в системі фізичного виховання у старшокласників: дис. канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02 / Ніна Григорівна Долбишева. – Дніпропетровськ., 2005. – 190 с.
8. Дубогай О. Д. Управління формуванням професійного інтересу до занять фізичними вправами у студентів педагогічного вузу / О. Д. Дубогай // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. – Луцьк, 1999. – С. 15-17.
9. Кінденко В. О. Доцільність введення теоретичних знань з фізичної культури до шкільної програми для учнів 5–9 класів / В.О. Кінденко // Зб. наук. пр. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1999. – С. 382–384.
10. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: дис. ... докт. наук з фіз. виховання і спорту 24.00.02 / Наталія Василівна Москаленко. – Дніпропетровськ, 2009. – 454с.
11. Москаленко Н. В. Створення інноваційної програми розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх школах / Н. В. Москаленко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2005. – № 2. – С. 37-40.
12. Москаленко Н. В. Теоретичні знання як основа формування свідомого ставлення учнів до предмету «Фізична культура» : VII Міжнародна науково-практична конференція «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» / науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Н. В. Москаленко, Т.Г. Коваленко – Дрогобич, 2013 року. – С. 550-554.
13. Савченко В. А. Педагогічні умови застосування інноваційних технологій з фізичного виховання у післядипломній підготовці вчителів початкових класів: дис. канд. пед. наук : 13.00.07 / Вікторія Анатоліївна Савченко. – Переяслав-Хмельницький держ. педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – 246 с.
14. Солопчук Д. Формування здорового способу життя молодших підлітків у позаурочній фізкультурно-спортивній роботі: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Дмитро Миколайович Солопчук; Інститут проблем виховання АПН України. - К., 2007. - 20 с.
15. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – Ч.1. – 272 с.

